

RS § 181 Bidragsöversyn fritid - slutversion och medel

Ärendenummer: RS 2023/639

Paragraf föregående instans: KFB § 15

Regionstyrelsens beslut

- Ärendet hanteras vidare i budgetberedningen och förslaget äskande hanteras tillsammans med övriga nämnders äskanden.

Paragrafen justeras omedelbart.

Sammanfattning

Regionstyrelseförvaltningen har genomfört en bidragsöversyn inom kultur- och fritidsområdet för att revidera bidragsbestämmelser och skapa tydliga strukturer för arbetsprocesser och kvalitetssäkring. Efter att ha granskat kulturens område föreslås nu ett förslag för fritidsområdet, vilket inkluderar nya regler och riktlinjer som föreslås gälla från den 1 januari 2026.

En omfattande kartläggning och omvärldsanalys genomfördes, där Gotlands nuvarande bidragssystem jämfördes med Gävle, Karlskrona, Nyköping och Örnköldsvik. Dialoger med fritidsaktörer, politiska referensgrupper och föreningar identifierade områdets behov. Regionstyrelseförvaltningen använde dessa insikter för att utveckla ett nytt stödsystem med fokus på jämlikhet, likvärdighet, jämställdhet, tillgänglighet och bredd/spets.

Målet är att stödet ska uppmuntra och underlätta en aktiv fritid, i linje med mål i Region Gotlands utvecklingsstrategi "Vårt Gotland 2040" och Fritidsplanen, vilka syftar till att öka rörelse bland prioriterade målgrupper (barn och unga 7-20 år, personer med funktionsnedsättning samt 65+).

Under arbetet hölls cirka 40 dialogmöten med politiker, föreningar och organisationer. Dessa inspel ledde till förslaget om ett nytt bidragssystem uppdelat i tre huvudkategorier:

1. Anläggningsstöd

- Subventionerad hyra i regionens anläggningar.
- Stöd för drift av anläggningar.
- Investeringsstöd.
- Hysesstöd.

2. Verksamhetsstöd

- Aktivitets- och medlemsstöd.
- Resestöd.

3. Utvecklingsstöd

- Utvecklingsprojekt.
- Arrangemang.
- Representationsstöd.
- Stipendier för unga.
- Fritidspris.

Förändringar jämfört med tidigare bidragssystem:

- Driftstödet likriktas så att alla föreningar som driver egna anläggningar får ersättning utifrån samma kostnadsurval.
- Hyresstöd införs enligt samma principer som driftstödet.
- Medlemsstöd ges till prioriterade målgrupper enligt Fritidsplanen.
- Aktivitetsstödet för pensionärsverksamhet utökas och fördubblas för verksamhet riktad till personer med funktionsnedsättning.
- Resestödet utvidgas så att medföljande ledare får stöd för alla resor.
- Nuvarande Representationsstöd omvandlas till ett resultatbaserat stöd för elitidrottare, inklusive individuella idrottare.
- Ett nytt stipendium för unga 15-20 år införs för att stödja individuell utveckling inom fritidsområdet.
- Region Gotlands Fritidspris ersätter tidigare priser och får ett bredare anslag.
- Tidigare distriktsstöd för pensionärs- och funktionsrättsföreningar avvecklas för att istället öka aktivitets- och medlemsstödet.
- Samordning inom funktionsrättsområdet.

Funkisam Gotlands tidigare budgetstöd avskaffas för att göra bidragssystemet tydligare och mer transparent. Ett nytt verksamhetsstöd till samordnande föreningar införs med koppling till Region Gotlands utvecklingsstrategi. Ett idéburet offentligt partnerskap (IOP) kan på sikt ersätta detta verksamhetsstöd.

Sociala föreningar som bedriver viktigt samhällsstöd har saknat tydliga kriterier för verksamhetsstöd. Ett nytt förslag med kvantitativa och kvalitativa principer har tagits fram och förankrats i beredningsgruppen. Målet är att koppla dessa stöd till Region Gotlands sociala hållbarhetsstrategi.

Förslaget var på remiss mellan 25 oktober och 30 november 2024. Totalt inkom 21 remissvar från föreningar, politiska partier och organisationer. Svaren sammanställdes i bilaga 3 och ledde till vissa justeringar av förslaget, redovisade i bilaga 4.

Det nya bidragssystemet föreslås träda i kraft den 1 januari 2026. En implementering i sin helhet kräver en ramförstärkning på 10,5 mnkr från och med år 2026 för att fullt ut finansieras enligt alternativ A. Om hela beloppet

inte kan tillföras föreslås en implementering enligt antingen alternativ B eller C.

Alternativ A:

- Full implementering med 10,5 mnkr, varav 4,5 mnkr till drift- och hyresstöd, 3 mnkr till verksamhetsstöd och 3 mnkr till övriga stöd.

Alternativ B:

- Partiell implementering med 3,15 mnkr till driftstöd (2 mnkr), aktivitets- och medlemsstöd stöd för 65+ och funktionsrättsrörelsen (600 tkr), verksamhetsstöd för funktionsrättsområdet (150 tkr), Stöd till sociala föreningar (100 tkr) och hyresstöd för mindre föreningar (300 tkr).

Alternativ C:

- Ingen ramförstärkning, vilket innebär att endast sociala föreningars och verksamhetsstöd till samordnande föreningar inom funktionsrättsområdet implementeras.

Regionstyrelseförvaltningen har genomfört en omfattande remissrunda och dialogprocess kring det nya bidragssystemet och bedömer att förslaget är väl förankrat. Synpunkter från remissvaren har beaktats och regionstyrelseförvaltningen anser att systemet bör genomföras enligt förslaget.

Eftersom det ekonomiska läget är ansträngt har tre olika implementeringsalternativ har tagits fram, där alternativ A till fullo bedöms uppfylla samtliga kriterier för ett rättvist och långsiktigt hållbart bidragssystem. Alternativ A kräver en ramförstärkning på 10,5 mnkr från och med år 2026 och möjliggör en full implementering. Det skulle leda till mer hållbar driftsekonomi för föreningar med egna anläggningar och öka kostnadstäckningen till cirka 70 %. Hyresstöd skulle införas för föreningar som hyr lokaler, vilket skulle bidra till ökad likvärdighet mellan olika föreningsformer. Vidare skulle verksamhetsstödet ökas och ett nytt medlemsstöd skulle införas för att stärka medlemsrekryteringen och föreningsengagemanget. Stödsystemet skulle även inkludera ett talangstipendium och ett fritidspris, samt permanenta Regionmiljonen – ett utvecklingsstöd för föreningar. Andra bidragsformer, såsom resestöd, arrangemangsstöd, investeringsstöd och representationsstöd, skulle förstärkas och ett övernattningsstöd skulle införas.

Med hänsyn till Region Gotlands ekonomiska läge har förvaltningen även tagit fram Alternativ B, där fokus ligger på föreningar med egna anläggningar. En ramförstärkning på 2 mnkr skulle höja driftstödet och ge 60 % kostnadstäckning. Detta skulle förbättra ekonomin för de flesta föreningar, även om 13 av 46 anläggningar skulle få ett något lägre stöd än tidigare. Ett

övergångsstöd föreslås för att mildra konsekvenserna. Dessutom prioriteras höjning och reformering av aktivitetsstödet för 65+, som i nuvarande system endast ges till pensionärsföreningar. Förvaltningen vill även införa ett medlemsstöd för 65+, initialt begränsat till pensionärsföreningar. Ett annat fokusområde är stöd till funktionsrättsföreningar, där ett nytt verksamhetsstöd för samordnande föreningar föreslås samt ett att hyresstödet kan initieras med fokus på mindre föreningar med stora anläggningsbehov.

Alternativ C innebär att ingen ramförstärkning beviljas. I detta scenario skulle endast stödet till sociala föreningar och verksamhetsstödet till funktionsrättsrörelsen kunna införas. Övriga förändringar skulle skjutas upp tills ekonomin tillåter det. Förvaltningen varnar för att om nya bidragssystemet skulle implementeras till fullo utan mer resurser detta kan leda till att vissa anläggningar och föreningar slås ut, eftersom driftstödet omstruktureras och vissa bidrag avskaffas.

Samtliga beräkningar bygger på prognoser och uppgifter från föreningarna, och uppföljning kommer att ske efter implementeringen.

Regionstyrelseförvaltningen anser att det nya bidragssystemet skapar bättre måluppfyllelse i linje med Region Gotlands mål ibland annat Vårt Gotland 2040 och Fritidsplan. Genom att premiera aktivitet framför administration och skapa transparens i bidragsfördelningen stärker det föreningslivet och främjar en hållbar fritidsinfrastruktur. Statsstödsreglerna efterföljs bättre genom en mer enhetlig hantering av driftstödet och införandet av hyresstöd förbättrar förutsättningarna för föreningar utan egna anläggningar.

Regionstyrelseförvaltningens slutliga bedömning är att Alternativ A motsvarar fritidsaktörernas behov och uppfyller de politiska målsättningarna om ett rättvist och långsiktigt hållbart bidragssystem inom fritidsområdet.

Regionstyrelseförvaltningen föreslår att ärendet överlämnas till budgetberedningen och att föreslaget äskande hanteras tillsammans med övriga nämnders äskanden. Till budgetberedningen kommer regionstyrelseförvaltningen att lägga fram följande förslag till beslut:

Förslag till regionstyrelsen för beslut i regionfullmäktige

- Regionfullmäktige antar ”Regler för stöd inom fritidsområdet” att gälla från och med den 1 januari 2026.
- Regionfullmäktige beslutar att tilldela regionstyrelsen ett ramtillskott om 10,5 miljoner kronor från och med år 2026 för implementering av det nya systemet för stödgivning på fritidsområdet.

Förslag till beslut i regionstyrelsen

- Under förutsättning att regionfullmäktige beslutar i enlighet med regionstyrelsens förslag ovan beslutar regionstyrelsen att anta ”Riktlinjer för stöd på fritidsområdet” att gälla från och med den 1 januari 2026.

Bedömning

Regionstyrelseförvaltningen bedömer att det har varit ett gott inflöde av remissvar utifrån remissversionen av den nya bidragsöversynen. Regionstyrelseförvaltningen har tagit in synpunkterna och reviderat översynen där förvaltningen bedömt det varit rimligt och nödvändigt.

Utifrån dialogmöten, remisser och arbetsmöten med politiken inom Region Gotland är bedömningen från förvaltningen att förslaget till nytt bidragssystem är väl kommunicerat och att många inspel och tankar har tagits om hand under processen gång. Utifrån processen som är beskriven i tjänsteskrivelsen bedömer förvaltningen att förslaget till nytt bidragssystem för fritid bör genomföras som föreslaget.

För implementeringen har förvaltningen tagit fram tre olika alternativ där Alternativ A är det förslag som uppfyller föreningslivets behov och motsvarar de politiska målsättningarna till fullo. Alternativ A förutsätter att regionstyrelseförvaltningen ges ramförstärkning på 10,5 mnkr från och med 2025 för att för att införa och implementera systemet i sin helhet. Det skulle innebära att föreningar som driver egen anläggning får en mer hållbar driftsekonomi genom att en större del av de fasta kostnaderna inkluderas i underlaget. Det skulle innebära att preliminärt och baserat på de uppgifter som föreningarna har lämnat att en 70-procentig kostnadstäckning skulle kunna uppnås. Ett stöd de till de föreningar som hyr in sig i lokaler både långsiktigt och per timme skulle möjliggöras. Dessa två stöd skulle göra det mer likställt att vara i Region Gotlands lokaler jämfört med att driva eller hyra eget, vilket vore eftersträvänsvärt och viktigt för verksamhetsutvecklingen i anläggningen

En full ramförstärkning skulle även generera en utökning av verksamhetsstödet, med större ersättning per aktivitet vilket i sin tur skulle öka föreningarnas möjlighet till verksamhet. Ett medlemsstöd skulle ge ett incitament till större medlemsrekrytering vilket i sin tur kan öka delaktigheten i föreningslivet. Något som skulle föra många positiva effekter med sig.

I de 10,5 mnkr ingår även att permanenta det som i dags kallas Regionmiljonen, ett utvecklingsstöd för föreningarna. Det skulle även vara utökade ramar inom resestöd, arrangemangsstöd, investeringsstöd och representationsstöd där även ett övernattningsstöd skulle införas. Utöver detta är tanken att ett Talangstipendium och Fritidspris ska ersätta resestipendium och ungdomsledarpriset och marginellt även räknas upp.

Regionstyrelseförvaltningen bedömer det rimligt att dessa stöd räknas upp utifrån ordinarie läge. De har legat still under en längre tid och behöver justeras för att möta de behoven som föreningarna har i dagsläget.

Däremot inser förvaltningen att det ekonomiska läget inom Region Gotland gör en sådan implementering och resurstillsättning svår. I och med det har förvaltningen tagit fram två förslag till på fortsatt hantering.

Anledningen till alternativ B, som regionstyrelseförvaltningen har tagit fram, är att förvaltningen bedömer att det mest pressade läget är för de föreningar som driver egen anläggning. Regionstyrelseförvaltningen får många signaler om att det är svårt att få ihop en rimlig driftsekonomi, vilket i sin tur går ut över verksamheten i respektive förening. Det finns även en handfull olika sätt att erhålla stöd för drift av anläggningen vilket gör stödet olikvärdigt och inte transparent. Vid en ramförstärkning på 2 mnkr för driftstöd till föreningsdriven anläggning blir kostnadsersättningen preliminärt 60 procent av de godkända uppkomna kostnaderna. Detta enligt det underlaget som föreningarna själva ha delgett förvaltningen. Men med föreslagen ramförstärkning kommer ändå den absoluta majoriteten att få ett ökat stöd jämfört med dagens nivåer. Konsekvens för en handfull föreningar är dock att stödet minskas något från dagens nivåer, det rör sig om 12 av 46 anläggningar som i dagsläget får stöd. De som utifrån en preliminär beräkning, utan granskning av underlaget, skulle få ett mindre stöd är: Burs GoIF, Fardhem IF, Fårösund GoIK, Garda IK, Gotlands Bro SK, Gotlands Motocross MF, Lärbro, Norra Gotlands MHF, Norra Gotlands ridklubb, Visborgs OK och Östergarns IK. Övriga föreningar som driver äger och driver egen anläggning får en ökning av stöd.

Noterbart är att nivån på sänkningen dock är låg och bedöms vara hanterbar. Den varierar från 40 kr till upp till 27 tkr. Men bedömningen är att det trots allt är en korrigering överlag för att möta den kostnadsbilden som föreningen har och det är samma utgångspunkt för att jämförbara anläggningar. Vilket i sin tur innebär att själva driften av anläggningen och kostnaderna för den kommer att täckas även om stödet jämfört med i dag blir lägre för ett fåtal. Det kommer finnas möjlighet till ett övergångsstöd under den första tiden efter implementering för de föreningar som får ett sänkning totalt.

Det är även regionstyrelseförvaltningens bedömning att det är högt prioriterat att höja och reformera aktivitetsstödet för 65+. I nuvarande system är det endast pensionärsföreningar som kan uppehålla aktivitetsstöd för kategorin 65+. Om en aktivitet sker i exempelvis en idrottsförening utgår i dagsläget inget aktivitetsstöd. Denna obalans bedömer förvaltningen att det är viktigt att rätta till, samt att höja aktivitetsstödet från den låga nivån den är på idag till en mer jämlik ersättning. Förvaltningen föreslår även att ersätta pensionärernas distriktsstöd med ett medlemsstöd och att pensionärsföreningarnas distriktsorganisationer söker den ersättningen istället. På så vis bibehålls pensionärsdistriktens stöd i formen av ett medlemsstöd samtidigt som aktivitetsstöden för medlemsföreningarna höjs. Alla nivåer finns i bilagorna. Gruppen 65+ är en prioriterad grupp i aktuell Fritidsplan vilket även det gör en revidering och uppgradering av denna grupps aktivitetsstöd viktig. Förvaltningen bedömer det även viktigt att införa medlemsstöd för 65+, men i första skede endast för pensionärsföreningarna.

Utöver detta ser regionstyrelseförvaltningen även möjligheten att med relativt små medel införa medlems- och omgjort aktivitetsstöd även för föreningar inom funktionsrättsrörelsen. Detta för att komma ifrån distriktsstöden som finns i de befintliga bidragsbestämmelserna och få ett mer likriktat och rättvist stödsystem då distriktsstödet endast gäller de föreningar som är anslutna till ett riksförbund. Distriktsstödet är samtidigt generöst i förhållande till aktivitetsstödet. Det innebär att en del föreningar fått sitt huvudsakliga stöd från distriktsstödet, inte aktivitetsstödet. Detta gäller i synnerhet de mindre föreningarna. Ett nytt medlemsstöd kan inte till fullo kompensera för bortfallet av distriktsstödet och därför planeras en övergångsperiod på tre år där föreningarna får möjlighet att arbeta med aktivitetsutveckling med hjälp av förvaltningen samtidigt som viss nivå av distriktsstöd bibehålls. Detta beräknas rymmas inom ordinarie budgetram. Utöver det ser förvaltningen möjlighet att stärka funktionsrättsrörelsen mer genom att införa ett verksamhetsstöd till samordnande föreningar inom funktionsrättsrörelsen med en relativt liten insats. Detta skulle ha stor utväxling för Region Gotland i stort då sådan samverkan sker på många nivåer och en tydligare formalisering och stöttning av den samordningen vore väldigt positiv.

Regionstyrelseförvaltningen ser även behovet av att implementera hyresstödet, om än i liten skala initialt. Detta för att stötta mindre föreningar där anläggningstillgången är avgörande för fortlevnad eller inte, som exempelvis Visby AK. Ambitionen från förvaltningen är att succesivt öka på hyresstödet framöver för att kunna inkludera fler mottagare.

Även stödet till sociala föreningar går att implementera då det inte kräver ramförstärkning, men behöver ett tillskott då det är högt söktryck och det inte har indexreglerats.

Alternativ C är att inte tilldela någon ramförstärkning.

Regionstyrelseförvaltningens bedömning är tydlig i att det inte går att applicera någon annan del av det nya bidragssystemet än stödet till Sociala föreningar och verksamhetsstödet till samordning av föreningar inom funktionsrättsrörelsen. Detta går att föra utan ramförstärkning i detta fall. Övriga delar är beroende av ramförstärkning för att kunna implementeras fullt ut. Och utan ramförstärkning bör det nya bidragssystemet, förutom stödet till Sociala föreningar och verksamhetsstödet till samordning av föreningar inom funktionsrättsrörelsen inte antas utan det får ske när Region Gotlands ekonomi tillåter det. Det finns stora risker för utslagning av anläggningar och föreningar om det nya bidragssystemet antas och implementeras utan ramförstärkning till förvaltningen. Detta beroende på att driftstödet gör om med nya kriterier för godkända kostnader, distriktsstödet tas bort och växlas bland annat upp med medlemsstöd. Aktivitetsstödet nivåer behöver samordnas för att vara likvärdigt.

Det är dock samtidigt regionstyrelseförvaltningens bedömning att delar av dagens stöd inte är transparent, likvärdigt och tydligt och lever därmed inte upp till kraven i kommunallagen och det är av yttersta vikt att ett nytt stödsystem kan appliceras så snart som möjligt för att komma till rätta med de utmaningar som nuvarande stöd har. Men trots det kvarstår bedömningen att utan ramförstärkning bör nuvarande bidragssystem kvarstå.

Det är viktigt att poängtera att regionstyrelseförvaltningens beräkningar till viss del bygger på prognoser. Givet med väl grund och erfarenhet men ändå prognoser. Samt på underlag inskickat av föreningar. Nivåer kan komma att skifta vid skarpt implementerat bidragssystem. Uppföljning och utvärdering kommer att ske löpande.

Regionstyrelseförvaltningen anser slutligen att Alternativ A, det nya bidragssystemet i sin helhet inom fritidsområdet, bidrar till ökad måluppfyllelse gällande de mål kring rörelse och aktivitet som är framtagna inom Vårt Gotland 2040, Fritidsplan och nämndmål gällande rörelse och aktivitet. Genom att ge större incitament till föreningar att öka sin verksamhet genom ökat stöd bedömer förvaltningen att Alternativ A är ett stödsystem som premierar aktivitet istället för administrativ överbyggnad och som ger alla prioriterade målgrupper samma aktivitetsstöd samt skapar goda möjligheter att stärka föreningsstrukturen och engagemanget i de ideella föreningarna.

Det nya stödsystemet i sin helhet skapar också likvärdighet och transparens kring driftstödet till de föreningsdrivna anläggningarna, i och med detta bedömer regionstyrelseförvaltningen att statsstödsreglerna efterföljs på ett bättre sätt än tidigare. Detta samt införandet av hyresstöd bedöms ge bättre förutsättningar för en god infrastruktur av fritidsanläggningar på Gotland.

Som helhet är regionstyrelseförvaltningens bedömning att Alternativ A, att införa förslaget i sin helhet med full ramförstärkning från och med år 2026, motsvarar de behov som fritidsaktörerna har lyft, målsättningen med bidragsöversynen och det politiska önskade läget.

Bedömning av konsekvenser i tvärperspektiv

1. Rättslig grund/rättsligt perspektiv

Bedömningen är att i och med den föreslagna omgörningen av stödsystemet blir stöden mer transparanta, tydliga och likvärdiga. Det blir en större tydlighet i av vad som är stödberättigat och på vilka nivåer som stöd kan erhållas. På det hela mer överskådligt stöd enligt regionstyrelseförvaltningens bedömning

2. Ekonomiskt perspektiv

Bedömningen är att en omgörning av stödsystemet kommer slå olika mot olika föreningar och verksamheter. Överlag är det nya systemet mer riktat mot aktivitet, så det föreningar med stor aktivitet kommer att få en större

ersättning. Samtidigt är stödet för drift av anläggning enbart på fasta kostnader, vilket säkerställer en infrastruktur av anläggningar på Gotland och en förening som driver anläggning kommer inte vara utsatta efter några år med lite mindre verksamhet. Förvaltningen har den samlade bedömningen att utfallet blir mer rättvist med ett nytt system. För att uppnå full utväxling och realisering av det nya bidragssystemet kommer en budgetökning att krävas. Det kommer upp till budgetberedningen 2025 för beslut.

3. Barnperspektiv

Bedömningen är att barn och ungdomar, i åldern är en prioriterad målgrupp i den aktuella Fritidsplanen och således även i bidragsöversynen. De andra prioriterade målgrupperna är personer 65+ och personer med funktionsnedsättning. Dessa grupper prioriteras i stödgivningen överlag på olika sätt.

4. Jämställdhetsperspektiv

Bedömningen är att de grunder som finns för prioriterade målgrupper är de som det redogörs för i rubrik 3. Inga andra prioriterade grupper eller undergrupper finns. Vi kan dock se att i barn- och ungdomsföreningarna är pojkar i viss majoritet. Men i pensionärsföreningarna är det en majoritet kvinnor. Genom att höja stödet för aktiviteter för 65+ till likartade nivåer som barn- och ungdomsstödet utjämnas en del skillnader mellan kön ur ett helhetsperspektiv.

5. Landsbygdssäkring/geografiskt perspektiv

Bedömningen är att med ett nytt stödsystem säkras infrastrukturen av anläggningar på landsbygden på ett mer hållbart sett, detta då ersättningen mer tydligt utgår från faktiska kostnader.

6. Klimat och miljöperspektiv

Bedömningen är att om idrottsanläggningar på landsbygden inte skulle säkras långsiktigt finns risken för ett ökat resande för att kunna utöva idrott både för barn och unga, men även vuxna.

Ärendets behandling under mötet

Ärendet föredras av Per Wallstedt, fritidsstrateg, regionstyrelseförvaltningen.

Ordförande ställer proposition på kultur- och fritidsberedningens förslag och finner att det bifalls.

Beslutsunderlag

Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2025-04-01

Bilaga 1. Regler för stöd inom fritidsområdet

Bilaga 2. Riktlinjer för stöd inom fritidsområdet

Bilaga 3. Remissvar och samtliga synpunkter

Bilaga 4. Förändringstabell

Bilaga 5. Regler för stöd inom fritidsområdet, alternativ B

Bilaga 6. Riktlinjer för stöd inom fritidsområdet, alternativ B

Bilaga 7. Regler för stöd inom fritidsområdet. Alternativ C

Bilaga 8. Riktlinjer för stöd inom fritidsområdet, alternativ C